

manglende forståelse af de andre stormagters forhold og interesser, utilsigtet var med til at skabe forudsætningerne for denne omvæltning. Desuden bidrager David Knowles med et lille essay om »St. Augustine« og Denis Mack Smith med en traditionel diplomatisk studie af »Cavour and the Tuscan Revolution of 1859«.

Tillige indeholder festskriftet »Sir Herbert Butterfield as a Historian: an Appreciation« af Denis Brogan. Af eksisterende analyser af Butterfields tænkning er denne afgjort den mest indforståede behandling af Butterfields bidrag til historieforskningen. Brogan fremhæver blandt andet den centrale rolle, som Butterfields kristne syndsforståelse spiller i hans forskning, og i den vigtige historiografiske konflikt mellem Lewis Namier og Butterfield er Brogan helt på sidstnævntes side. Desværre har Brogan ikke rigtigt blik for motivet bag og perspektiverne i Butterfields behandling af historieskrivningens historie, hvor der er anlagt en synsvinkel og formuleret flere vigtige indsigter, der kunne gøre denne disciplin yderst central i forbindelse med forsøg på at gennemskueliggøre historikerens arbejde og dets vilkår.

Bernard Eric Jensen

OLDTID OG MIDDELALDER

Jens Erik Skydsgaard: Pompei. En romersk provinsby. G. E. C. Gad, Kbh., 1972. 182 s. + 24 plancher, 2 kortbilag.

Lad det være sagt straks, at bogen tjener som en velegnet og inspirerende introduktion til studiet af den campanske oldtidsby. Anmelderen er ikke i tvivl om, at den også vil kunne anvendes uden for universitetsundervisningen, f. eks. til selvstudium i forbindelse med et besøg i Pompei. Til bogens pædagogiske fortjeneste hører ikke blot, at den er udgivet på dansk, men at forfatteren ikke har undladt vurderende diskussioner og har sat læseren i stand til at følge disse op i sammenhængende redegørelser for kildemateriale og faglitteratur efter hvert kapitel. Planchernes billedmateriale, hvortil der henvises flittigt i teksten, er fortrinsvis forfatterens eget, udvalgt med særligt henblik på det aspekt i bogen, som forekommer bedst belyst, nemlig byens sociale og økonomiske struktur. Især bør afsnittet om erhvervslivet fremhæves (s. 119-149), hvor Skydsgaard her for første gang har gjort sin opfattelse gældende om den antikke investering og kapitalspredning og banet vejen for teorien om patronus-cliens forholdets økonomiske relationer, jf. *Studia Romana in honorem Petri Krarup septuagenarii*, Odense 1976, s. 44 ff.

Det er muligt, at ejeren af Casa del Menandro var efterkommer af konsulen Gaius Poppaeus Sabinus fra 9 e. Kr. (jf. s. 86 f. og 174), men anmelderen tvivler på fortolkningen af landbrugskomplekset i Menanders hus. At Quintus Poppaeus Eros, ejerens slave eller frigivne, hvis segl er fundet i den lille lejlighed med nr. 41-45, skulle være *procurator*, er ren hypotese fra udgravernes side, jf. A. Maiuri, *La Casa del Menandro e il suo tesoro di argenteria*, vol. I, Roma 1933, s. 199 ff. Forestiller man sig – hvilket synes at have unddraget sig forfatterens opmærksomhed (s. 85) – at der også har været primitive beboelsesrum på 1. sal over rummene 35-38 og desuden medregner rummene øst for gårdspladsen (32-33), har der i alt været 10 rum disponibel til arbejdskraft, slaver – eller sæsonhyrede frie landarbejdere(?). Der er vel næppe grund til at antage, at beboelsesrummene var »eneværelser«, når vi f. eks. ved, at legionæren i *castellum* delte rum med yderligere 7 *contubernales*, jf. Collingwood/Richmond, *Archaeology of Roman Britain*, 2. ed. 1969, s. 30 om fortet i Fendoch, Pertshire, hvorfor det ikke vil være urealistisk at forestille sig en arbejdsstyrke på 20-30 mand i Menander-huset. Hvad skulle

Eros, i hvis eget soverum landbrugsredskaberne i øvrigt var ophængt, jf. Maiuri, 1.1. s. 212, med sådan et slæng, hvis hans opgave bestod i administrativt opsyn med »forpagtere og forvaltere« (s. 86) i omegnen. Eros var snarere selv *vilicus* på denne gård – *mirabiliter* – i selve byen, hvis jorder uden for denne er blevet dyrket af folkene i Casa del Menandro.

Det er efter anmelderens opfattelse en misforståelse, at Egypten var Augustus' privatjendom (s. 51) – jf. Gnomon Idioslogos, prooemium, Res. Gest. 27 og Vell. Pat. II 39,2. At årsagen til kristenforfølgelserne var de kristnes lydighedsnægtelse over for kejserkulten turde være en unødvendig forenkling (s. 175). Da forfatteren har afholdt sig fra at udarbejde en litteraturliste, havde flere krydshenvisninger i disse nyttige afsnit skabt større bibliografisk klarhed.

F. E. Steffensen

G. O. Sayles: *The King's Parliament of England*. Edward Arnold, London 1975. 164 s.

Om Englands middelalderlige parlament er meningene så delte, at en middelvej ikke findes. Fremstillinger af dets historie bliver enten historiografiske eller sagsindlæg. Sayles' bog er det sidste, et opgør med den liberale tradition (Stubbs), der stadig har stærke talsmænd. Bogen, som især behandler tiden før 1327, bygger på de mange artikler forf. har skrevet om emnet gennem over 40 år, alene eller sammen med H. G. Richardson; den fremfører resultaterne i en ny syntese, der ikke tynges meget af detaljer; til gengæld overflødiggør den ikke de bagvedliggende artikler eller føjer nye væsentlige argumenter til polemikken mod tilhængerne af andre opfattelser (fx. Cam, Wilkinson, J. G. Edwards, McFarlane).

Synspunkterne kan sammenfattes således: Før 1327 var parlamentets funktion juridisk. Det var kongens udvidede råd, der på hans vegne dømte og vurderede petitioner. Sanktion til lovændring og beskatning kunne gives i parlamentet, men også udenfor og var ikke faste ingredienser, mens jurisdiktionen var essentiel: Parlamentet var ikke nationens politiske forsamling, men organ for kongens domsmagt, et led i kongens retsværn, hvor alle frimænd kunne fremføre klager i håb om et svar, der gav adgang til lovens støtte for den retfærdige sag. Derimod kan parlamentet ikke defineres ved sin sammensætning; det var ingen stænderforsamling med en fast kreds af mødeberettigede: Dets faste kerne var kongens embedsmænd og jurister, baronerne kunne han tilkalde eller forbigå, repræsentanter for shires, boroughs og kleresiet behøvedes ikke i parlamentet, og når de indkaldtes, var det mere for at høre og adlyde end for at bevilge (bevilling skete ofte lokalt). Før 1327 var parlamentet altså ingen konstitutionel forsamling. Men det betyder ikke, at kongen var enevældig. Til enhver tid begrænsedes han af aristokratiet, men denne begrænsning var mere et spørgsmål om kontant magtbalance end om konstitutionelle institutioner og indrømmelser. – Efter 1327 reduceredes parlamentets juridiske funktioner langsomt til fordel for politiske og lovgivningsmæssige; procedurerne ændredes, da lords begyndte at trænge de kgl. familiars og juristers tilbage i rådet, hvilket gav dem mulighed for at udnytte parlamentet til oppositionelle formål; gennem konflikterne i 14. og 15. årh. skiftedes konge og magnater til at udnytte institutionen, mens commons fortsat var betydningsløse og passive indtil reformationen.

Men denne opfattelse er ikke den eneste autoritative. For at vurdere den må man bemærke, hvordan Sayles udnytter sit materiale. Hans hensigt er at se middelalderens institutioner uden moderne briller, at se parlamentet i dets samtidige sammenhænge og ikke som kim til de repræsentative demokrati (s. 2, 11, 13, 136). Derfor bruger han